

กฎหมาย Fast Fashion ของฝรั่งเศส: มาตรการลดปัญหาขยะสิ่งทอและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
จากอุตสาหกรรมแฟชั่น*

กรภัทร ปัญญวานิช**

๑. บทนำ

ปัจจุบันเสื้อผ้าของเราต่างเต็มไปด้วยเสื้อผ้าจลนลันต์ แต่ผู้คนที่รู้สึกว่ายังไม่มีเสื้อผ้าใส่อยู่เสมอ ความต้องการซื้อเสื้อผ้าใหม่ ๆ จึงยังคงเกิดขึ้นต่อไป และยิ่งการมีแอปพลิเคชันขายเสื้อผ้าออนไลน์ เราก็ยิ่งตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าได้ง่ายขึ้น เพราะทั้งสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งราคาของเสื้อผ้ายิ่งถูกลงเรื่อย ๆ และมีสิทธิพิเศษที่ดึงดูดใจมากมาย แนวโน้มการซื้อเสื้อผ้าในปัจจุบันจึงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แต่เนื่องจากกระแสแฟชั่นนิยมที่มาไวไปไว หรือ “fast fashion” ทำให้เสื้อผ้าที่หลายคนซื้อ มาอาจถูกหยิบนำมาใช้อยู่เพียงระยะสั้น ๆ ซึ่งหลังจากที่เสื้อผ้าเหล่านั้นไม่ได้ถูกใช้งานแล้ว หลายคนก็นำไปบริจาค ซึ่งเสื้อผ้าบางส่วนอาจไปอยู่ในร้านขายเสื้อผ้ามือสอง ซึ่งขณะนี้ร้านเหล่านี้ต้องรับเสื้อผ้ามือสอง เข้ามาในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของผู้บริโภค

ซึ่งตัวเลขของปริมาณเสื้อผ้าที่อุตสาหกรรมแฟชั่นผลิตออกมาในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาคาดว่าจะสูงถึง ๑ หมื่นล้านชิ้นต่อปี อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงก่อนที่จะเกิดอุตสาหกรรม fast Fashion แบบสุดโต่งที่ผลิตเสื้อผ้าที่ทั้งถูกและเอื้อต่อการใส่เพียงครั้งเดียวหรือใช้แล้วทิ้ง อย่างเช่นบริษัท Shein

และคาดว่าจะปัจจุบันมีเสื้อผ้ามามากกว่าครึ่งที่ถูกผลิตโดยใช้วัสดุสังเคราะห์เช่น โพลีเอสเตอร์ เป็นต้น ซึ่งวัสดุเหล่านี้มักไม่สามารถย่อยสลายหรือรีไซเคิลได้ซึ่งสุดท้ายแล้วนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติกอย่างมหาศาล^๑

ฝรั่งเศสได้ออกมาตรการเกี่ยวกับ fast fashion เพื่อตอบสนองต่อการที่อุตสาหกรรมแฟชั่นก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยอุตสาหกรรมนี้เป็นสาเหตุของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ถึงร้อยละ ๑๐ ของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทั่วโลก ซึ่งมากกว่าปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากเที่ยวบินระหว่างประเทศและการขนส่งทางเรือทั้งหมดรวมกัน นอกจากนี้ ยังสร้างขยะสิ่งทอมากถึงปีละ ๙๒ ล้านตัน โดยพบว่าเสื้อผ้าจำนวนมากถูกทิ้งหลังจากสวมใส่ไปเพียงไม่กี่ครั้ง

*บทความประจำเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๘

** บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมาย ฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑Greenpeace Thailand. “สำรวจเหตุผลที่ทำให้ Fast Fashion กลายเป็นตัวเร่งให้วิกฤตสภาพภูมิอากาศรุนแรงขึ้น ตอนที่ 1 : ปัญหาขยะพลาสติกที่เกิดจากอุตสาหกรรมแฟชั่น” . สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๘, จาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/28454/plastic-how-fast-fashion-fuels-climate-change-part1/>

การผลิตเสื้อผ้าฝ้ายเพียงหนึ่งตัวอาจใช้น้ำมากกว่า ๒,๗๐๐ ลิตรและกระแสด้านแฟชั่นที่เรียกว่า Ultra-fast fashion หรือแฟชั่นที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วก็ยิ่งทำให้ปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะกระแสดังกล่าวมักกระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อเสื้อผ้าที่ราคาถูกและคุณภาพต่ำอยู่บ่อย ๆ

ในช่วง ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๑๕ พบว่าปริมาณการผลิตเสื้อผ้าทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า แต่ขณะเดียวกันจำนวนครั้งเฉลี่ยที่ผู้คนสวมใส่เสื้อผ้าแต่ละชิ้นกลับลดลงถึงร้อยละ ๓๖ และปัจจุบันผู้บริโภคซื้อเสื้อผ้าเพิ่มขึ้นมากกว่าช่วง ๑๕ ปีก่อนถึงร้อยละ ๖๐ ซึ่งค่านิยมการใส่ครั้งเดียวแล้วทิ้ง (wear once and toss) เช่นนี้ ทำให้อุตสาหกรรม fast fashion กลายเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษมากที่สุดของโลก

ร่างกฎหมายของฝรั่งเศสซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกรัฐสภา Estelle Youssouffa มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนกระแสด้านนิยามที่เป็นต้นตอของปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการแบรนด์เสื้อผ้าต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ตนได้ก่อขึ้น โดยกฎหมายนี้มุ่งขับเคลื่อนให้เกิดความโปร่งใส กระตุ้นให้เกิดการผลิตอย่างยั่งยืน และลดปริมาณขยะสิ่งทอ (textile waste) ซึ่งมาจากเสื้อผ้าและด้านผู้ออกกฎหมายของยุโรปกำลังติดตามร่างกฎหมายฉบับนี้อย่างใกล้ชิด เนื่องจากอาจนำมาเป็นต้นแบบสำหรับการออกกฎระเบียบของสหภาพยุโรปในอนาคต

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้อาจเป็นก้าวสำคัญที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอุตสาหกรรมแฟชั่น อย่างไรก็ตาม กลุ่มร้านค้าปลีกแฟชั่นชั้นนำรายใหญ่ เช่น Zara และ H&M ซึ่งได้ลงทุนด้านความยั่งยืนหรือการลงทุนที่สร้างผลตอบแทนควบคู่กับการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในระยะยาวมาแล้ว พวกเขาอาจได้รับประโยชน์และความได้เปรียบจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

ขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการแบรนด์เสื้อผ้าที่พึ่งพาการขายสินค้าจำนวนมากและตั้งราคาที่ต่ำจำเป็นต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษตามกฎหมายและความเสียหายต่อชื่อเสียง ซึ่งการลงทุนในวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตสินค้าอย่างมีจริยธรรม และการใช้ระบบแฟชั่นหมุนเวียนโดยพยายามใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและยืดอายุการใช้งานของสินค้า สิ่งเหล่านี้จะเป็นหัวใจสำคัญในการปรับเปลี่ยนดังกล่าว

สำหรับผู้บริโภค การแสดงฉลากผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนขึ้นและระบบให้คะแนนด้านสิ่งแวดล้อมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อเสื้อผ้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยผลการศึกษาระบุว่าผู้บริโภคกว่าร้อยละ ๗๐ ยินดีจ่ายเงินมากขึ้นเพื่อซื้อเสื้อผ้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กฎหมายฉบับใหม่ของฝรั่งเศสจึงเป็นการตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป พร้อมทั้งกดดันให้แบรนด์ต่าง ๆ ปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สูงขึ้น

และหากมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรการนี้อาจเป็นแรงผลักดันให้อุตสาหกรรมแฟชั่นทั่วโลกเกิดความเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวไปสู่อุตสาหกรรมแฟชั่นที่สะอาดขึ้น ปล่อยคาร์บอนน้อยลง และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าเดิม

เนื่องด้วยการที่อุตสาหกรรม fast Fashion กำลังถูกจับตอมองอย่างใกล้ชิด ผู้ประกอบการรายใหญ่ในอุตสาหกรรมนี้จึงกำลังเผชิญแรงกดดันให้ต้องลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม^๒

ภาพขยะจากเสื้อผ้า fast fashion

ที่มา: <https://theconversation.com/ultra-fast-fashion-could-be-taxed-to-oblivion-in-france-could-australia-follow-suit-259559>

๒. สารสำคัญ

๒.๑ องค์ประกอบสำคัญของกฎหมาย Fast fashion bill

ร่างกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักอยู่สามประการ คือ

- ๑) การกำหนดคำนิยามของคำว่า “fast fashion”
- ๒) การเพิ่มบทลงโทษสำหรับการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ๓) การห้ามโฆษณาสินค้าในกลุ่ม fast fashion

๒.๑.๑ คำนิยามของคำว่า fast fashion

หนึ่งในเป้าหมายหลักของร่างกฎหมายฉบับนี้คือการกำหนดความหมายของคำว่า “fast fashion” ให้ชัดเจน โดยร่างกฎหมายที่เสนอนี้กำหนดให้มี government decree ที่กำหนดเกณฑ์ว่า บริษัทใดเข้าข่ายการดำเนินธุรกิจลักษณะ fast fashion โดยอ้างอิงจากจำนวนเสื้อผ้าที่ผลิตออกสู่ตลาดใน

^๒Jennifer L. “France’s New Law to Curb Fast Fashion Carbon Footprint: A Closer Look at SHEIN, Temu, and Inditex”. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๘, จาก <https://carboncredits.com/france-imposes-strict-regulations-on-fast-fashion-industry-carbon-emission/>

แต่ละปี ซึ่งการกำหนดนิยามที่ชัดเจนนี้จะช่วยให้สามารถเห็นได้ว่าบริษัทใดที่มีส่วนสำคัญในการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาจากกระบวนการผลิตที่รวดเร็วและสินค้าที่ถูกออกแบบมาให้ใช้เพียงชั่วคราว

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต้องแจ้งข้อมูลให้ผู้บริโภคทราบเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการซื้อสินค้า รวมถึงแนวทางในการนำเสื้อผ้าหรือเครื่องประดับกลับมาใช้ซ้ำหรือวิธีการซ่อมแซม ซึ่งความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมแฟชั่นตั้งแต่การใช้วัตถุดิบจนถึงมือผู้บริโภคถือเป็นสิ่งสำคัญ โดยบริษัทจะต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับทั้งขั้นตอนการผลิตวัสดุที่ใช้ และผลกระทบโดยรวมต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากสินค้า

นอกจากนี้ ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายประการ เพื่อให้เนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของกฎหมายขยายกว้างและครอบคลุมยิ่งขึ้น และรัฐบาลได้เสนอให้เพิ่มเติมข้อความว่า กฎหมายฉบับนี้จะใช้บังคับเฉพาะกับสินค้าที่เป็นสินค้าใหม่เท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงสินค้ามือสอง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการนำของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยลดปริมาณขยะด้วยการยืดอายุการใช้งานของสินค้าด้วยการซ่อมแซมและการนำกลับมาใช้ซ้ำ

๒.๑.๒ บทลงโทษสำหรับการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ระบบรางวัล-โทษ (bonus-malus system) จะถูกนำมาใช้กับอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องประดับโดยพิจารณาจากคะแนนด้านสิ่งแวดล้อม (environmental score) ของสินค้า ซึ่งคาดว่าจะเริ่มบังคับใช้ในฝรั่งเศสภายในปี ค.ศ. ๒๐๒๕ ซึ่งเชื่อว่าระบบดังกล่าวจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนมากขึ้น โดยบริษัทที่ได้คะแนนสิ่งแวดล้อมสูงจะได้รับ รางวัลเป็นผลตอบแทนในรูปแบบของเงิน

โดยสินค้าที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรงจะถูกเก็บค่าธรรมเนียมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการลงโทษในอัตรา ๕ ยูโร (ประมาณ ๒๐๐ บาท) ต่อชิ้น และจะเพิ่มขึ้นปีละ ๑ ยูโร (ประมาณ ๔๐ บาท) จนถึง ๑๐ ยูโร (ประมาณ ๔๐๐ บาท) ต่อชิ้นในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ ซึ่งรายได้จากการลงโทษเหล่านี้จะถูกนำไปใช้เป็นเงินรางวัลสนับสนุนให้แก่บริษัทที่ผลิตสิ่งทอที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแรงจูงใจทางการเงินให้ภาคธุรกิจหันมาประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

๒.๑.๓ การห้ามโฆษณาสินค้าในกลุ่ม fast fashion

กฎหมายห้ามการกระทำดังต่อไปนี้

- การโฆษณาสินค้าในกลุ่ม fast fashion
- การสนับสนุนหรือประชาสัมพันธ์ให้กับบริษัท แบรนด์ หรือร้านค้าที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่ม fast fashion

ข้อห้ามดังกล่าวยังครอบคลุมไปถึงผู้ทรงอิทธิพลบนโลก social media (influencer) เชิงพาณิชย์ โดยบุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถโฆษณาสินค้ากลุ่มนี้ได้อีกต่อไป โดยผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูก

ปรับเป็นเงินสูงสุดถึง ๒๐,๐๐๐ ยูโร (ประมาณ ๗๖๐,๐๐๐ บาท) สำหรับบุคคลธรรมดา และ ๑๐๐,๐๐๐ ยูโร (ประมาณ ๓.๘ ล้านบาท) สำหรับนิติบุคคล โดยมาตรการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอิทธิพลจากกระแสการโฆษณาสินค้า fast fashion ที่มีกระตุ้นให้เกิดการบริโภคเกินความจำเป็นและพฤติกรรมสิ้นเปลือง^๓

กล่าวคือ ร่างกฎหมายนี้ห้ามมิให้มีการโฆษณาสินค้าในกลุ่ม fast fashion เพื่อควบคุมพฤติกรรมหรือค่านิยมของผู้บริโภคใช้เสื้อผ้าเพียงครั้งเดียวแล้วทิ้ง ซึ่งในปัจจุบันกระแสค่านิยมแบบนี้กำลังแพร่กระจายเป็นวงกว้าง การเข้าไปควบคุมการโฆษณาสินค้า fast fashion ของกลุ่มผู้มีชื่อเสียงบน social media เป็นการจัดการปัญหาอย่างตรงจุด เพราะแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นช่องทางที่บริษัทผลิตสินค้ากลุ่ม fast fashion มักใช้ในการเติบโตทางธุรกิจ มาตรการนี้มีเป้าหมายเพื่อลดการมองเห็นของผู้คนและลดการสร้างแรงจูงใจที่ดึงดูดให้ผู้คนซื้อเสื้อผ้าที่ราคาถูกเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคในวัยหนุ่มสาว บทบัญญัตินี้จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความรับผิดชอบต่อที่เพิ่มมากขึ้นที่สังคมคาดหวังในตลาดยุคดิจิทัล^๔

๓. บทสรุป

อุตสาหกรรม fast fashion กำลังกระตุ้นให้ผู้คนมีพฤติกรรมการบริโภคที่เกินความจำเป็น ไม่ที่จะเป็นการขายเสื้อผ้าในราคาที่ถูกลง การสร้างค่านิยมในการใช้เสื้อผ้าเพียงไม่กี่ครั้งแล้วทิ้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้กำลังก่อให้เกิดผลกระทบด้านปัญหาขยะสิ่งทอและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับโลก

ฝรั่งเศสจึงเสนอร่างกฎหมาย Fast fashion bill เพื่อควบคุมการผลิตสินค้าให้มีความโปร่งใส การห้ามการโฆษณา และการเพิ่มบทลงโทษด้านสิ่งแวดล้อม โดยพุ่งเป้าไปที่บริษัทในกลุ่ม fast fashion ที่ผลิตเสื้อผ้าจำนวนมากด้วยต้นทุนต่ำและอายุการใช้งานสั้น ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตและการบริโภคสินค้า พร้อมทั้งจำกัดการโฆษณาที่กระตุ้นให้เกิดการบริโภคเกินความจำเป็น กฎหมายนี้สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางใหม่ของตลาดโลกที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนในอุตสาหกรรมแฟชั่น

^๓Cristina Sarracco. “What Is the Anti-Fast Fashion Law?” . สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๘, จาก <https://www.fairlymade.com/legal-resources/what-is-the-anti-fast-fashion-law>

^๔Chloe Williment. “SHEIN & Temu: Will New French Laws Change Fast Fashion?” . สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๘, จาก <https://sustainabilitymag.com/articles/shein-temu-will-new-french-laws-change-fast-fashion>